

Plan wynikowy z wymaganiami edukacyjnymi przedmiotu wiedzy o społeczeństwie w zakresie rozszerzonym dla klasy 2 szkoły ponadgimnazjalnej

Temat (rozumiany jako lekcja)	Wymagania na ocenę dopuszczającą	Wymagania na ocenę dostateczną	Wymagania na ocenę dobrą	Wymagania na ocenę bardzo dobrą	Wymagania na ocenę celującą
	Uczeń:	Uczeń opanował wymagania na ocenę dopuszczającą, a ponadto:	Uczeń opanował wymagania na ocenę dostateczną, a ponadto:	Uczeń opanował wymagania na ocenę dobrą, a ponadto:	Uczeń opanował wymagania na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:
SPOŁECZEŃSTWO					
I. Człowiek jako jednostka w społeczeństwie					
Człowiek jako istota społeczna	– wyjaśnia, czym zajmuje się socjologia – wymienia koncepcje zachowania się człowieka – wymienia elementy osobowości człowieka	– charakteryzuje poszczególne koncepcje zachowania się człowieka – omawia elementy osobowości człowieka – wyjaśnia znaczenie takich pojęć, jak psychologia, behawioryzm, psychoanaliza, aksjologia	– przedstawia różnice między koncepcjami zachowania się człowieka – odróżnia tożsamość osobistą od społecznej – odróżnia mentalność indywidualistyczną od kolektywistycznej – podaje przykłady stereotypów	– podaje i ocenia wartości będące elementem osobowości – zna modele osobowości – wyjaśnia, na czym polega klasyfikacja potrzeb według Abrahama Masłowa	– wyciąga wnioski dotyczące wpływu osobowości na zachowanie się człowieka – rozpoznaje modele osobowości w oparciu o przykładowe zachowania – ocenia wpływ stereotypów na życie jednostki i zbiorowości
Człowiek a zbiorowości	– wymienia rodzaje więzi – wyjaśnia, czym jest zbiorowość społeczna –wymienia rodzaje społeczności	– charakteryzuje poszczególne rodzaje więzi społecznych – przedstawia wybrane zbiorowości, społeczności, wspólnoty, społeczeństwa	– charakteryzuje zbiorowości, społeczności, wspólnoty, społeczeństwa, ze względu na obowiązujące w nich reguły i więzi	– wyjaśnia, w jaki sposób kształtują się więzi społeczne – wyjaśnia związek między wspólnotą a społeczeństwem	– analizuje proces kształtowania się więzi w poszczególnych zbiorowościach

Socjalizacja i stygmatyzacja w życiu jednostki	– podaje definicję socjalizacji – wymienia rodzaje socjalizacji – wyjaśnia, na czym polega kontrola społeczna – wymienia rodzaje norm społecznych	– charakteryzuje rodzaje socjalizacji – podaje, w jakich przypadkach może dojść do zakłócenia procesu socjalizacji – charakteryzuje normy społeczne – podaje przykłady stygmatyzacji społecznej	– opisuje przejawy kontroli społecznej w życiu codziennym – charakteryzuje skutki stygmatyzacji – wyjaśnia, na czym polega internalizacja – prawidłowo używa takich pojęć, jak: rola społeczna, perswazja, deprecjacja	– porównuje modele socjalizacji charakterystyczne dla własnej grupy wiekowej i pokolenia rodziców – wyjaśnia, w jaki sposób dochodzi do stygmatyzacji społecznej	– uzasadnia wpływ socjalizacji wtórnej na wypełnianie przez jednostkę ról społecznych – ocenia wpływ kontroli społecznej na życie jednostki i zbiorowości – ocenia skutki stygmatyzacji
Życie społeczne jednostki	– wymienia elementy życia społecznego – wymienia cechy i postawy sprzyjające prawidłowemu funkcjonowaniu człowieka w społeczeństwie – wymienia przyczyny konfliktów społecznych – wymienia metody rozwiązywania konfliktów	– podaje przykłady norm i instytucji społecznych – charakteryzuje przyczyny konfliktów społecznych – charakteryzuje sposoby rozwiązywania konfliktów	– charakteryzuje prawidłowości życia społecznego – wyjaśnia, na czym polega dewiacja, patologia i anomia – charakteryzuje funkcje instytucji społecznych – wymienia rodzaje konfliktów	– omawia przyczyny i skutki anomii – omawia na przykładach źródła i mechanizmy konfliktów społecznych – ocenia metody rozwiązywania konfliktów	– ocenia skutki anomii – analizuje instytucje społeczne pod kątem wykonywanych przez nie funkcji – uzasadnia zastosowanie określonych metod do rozwiązania przykładowych konfliktów
Grupy społeczne	– wymienia cechy grupy – wymienia rodzaje grup – przedstawia cechy i funkcjonowanie małej grupy społecznej (liczebność, więź, trwałość, role grupowe, wspólne wartości i cele,	– omawia na przykładach różne rodzaje grup i wyjaśnia funkcjonowanie wskazanej grupy – wyjaśnia takie pojęcia, jak konformizm i nonkonformizm	– klasyfikuje grupy na podstawie podanych kryteriów – wyjaśnia znaczenie grup odniesienia pozytywnego i negatywnego w procesie socjalizacji	– wyjaśnia wpływ jednostki na grupę – analizuje przykładowe grupy pod kątem różnych kryteriów podziału grup	– ocenia postawę konformistyczną i nonkonformistyczną

	poczucie odrębności, współdziałanie)				
Rodzina jako podstawowa grupa społeczna	– wyjaśnia, czym jest rodzina – wymienia funkcje rodziny – zna problemy współczesnych rodzin	– opisuje swoiste cechy współczesnej rodziny jako grupy społecznej – wyjaśnia terminy: pokrewieństwo, powinowactwo, adopcja – odróżnia wstępnych od zstępnych	– charakteryzuje modele rodziny na podstawie określonych kryteriów podziału – charakteryzuje funkcje rodziny	– wyjaśnia różnicę między krewnymi w linii prostej i bocznej – porównuje i ilustruje przykładami różne modele rodziny	– wyjaśnia przyczyny problemów współczesnych rodzin – wyjaśnia zależności między poszczególnymi problemami współczesnych rodzin
II. Charakterystyka życia społecznego					
Spółeczeństwo i jego struktura	– wymienia koncepcje ujmowania struktury społecznej – wymienia elementy struktury społecznej – wyjaśnia, czym jest struktura społeczna	– wyjaśnia różnicę między społeczeństwem amorficznym i morficznym – charakteryzuje poszczególne rodzaje struktur społecznych	– podaje przykłady społeczeństw amorficznych i morficznych – charakteryzuje koncepcje ujmowania struktury społecznej	– charakteryzuje czynniki warunkujące istnienie struktury społecznej – porównuje koncepcje ujmowania struktury społecznej	– wyciąga wnioski z przemian zachodzących w strukturach społecznych
Przemiany w strukturze społeczeństwa polskiego	– opisuje strukturę klasowo-warstwową polskiego społeczeństwa – podaje przykłady problemów społecznych – podaje przykłady problemów dotyczących młodzieży	– charakteryzuje strukturę klasowo-warstwową swojej społeczności lokalnej – charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce	– charakteryzuje strukturę społeczeństwa polskiego w okresie PRL-u i III RP – charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego młodych ludzi	– porównuje strukturę społeczeństwa polskiego w okresie PRL-u i III RP – rozważa i proponuje możliwości rozwiązania problemów społecznych	– wyciąga wnioski z przemian zachodzących w strukturze społeczeństwa polskiego
Nierówności i wykluczenie społeczne	– wyjaśnia, na czym polega nierówność społeczna – wymienia różne teorie sprawiedliwości	– charakteryzuje różne teorie sprawiedliwości – wyjaśnia, na czym polega społeczne wykluczenie	– opisuje mechanizm i skutki społecznego wykluczenia – charakteryzuje sposoby przeciwdziałania społecznemu wykluczeniu	– wyjaśnia związek między nierównościami społecznymi a nierównością szans życiowych	– porównuje skalę nierówności społecznych w Polsce i wybranym państwie

	– wymienia grupy podatne na marginalizację społeczną			– charakteryzuje przejawy marginalizacji społecznej	
Ruchliwość społeczna	– podaje przykłady pionowej i poziomej ruchliwości społecznej – wymienia rodzaje migracji	– wyjaśnia, na czym polega pionowa i pozioma ruchliwość społeczna – odróżnia ruchliwość horyzontalną od wertykalnej	– wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej – charakteryzuje rodzaje migracji	– charakteryzuje społeczeństwa ze względu na ruchliwość społeczną	– charakteryzuje i ocenia skutki ruchliwości społecznej
Historyczne formy organizacji społeczeństwa	– wymienia historyczne formy organizacji społeczeństwa – wymienia teorie rozwoju społeczeństw	– charakteryzuje historyczne formy organizacji społeczeństwa – podaje twórców teorii rozwoju społeczeństw	– charakteryzuje teorie rozwoju społeczeństw – podaje przykłady historycznych form organizacji społeczeństw	– porównuje poszczególne rodzaje społeczeństw – wyciąga wnioski z analizy porównawczej poszczególnych rodzajów społeczeństw	– analizuje społeczeństwo polskie pod kątem historycznych form organizacji narodów – udowadnia rozwój społeczeństwa polskiego w oparciu o jedną z teorii rozwoju narodów
Współczesne formy organizacji społeczeństwa	– wymienia współczesne formy organizacji społeczeństwa – charakteryzuje wybrane społeczeństwo współczesne	– podaje cechy współczesnego społeczeństwa zachodniego (otwarte, zamknięte, postindustrialne, konsumpcyjne, masowe, globalne, informacyjne)	– charakteryzuje współczesne społeczeństwa – rozpoznaje współczesne społeczeństwa na podstawie podanych cech	– charakteryzuje współczesne społeczeństwa na przykładzie państwa polskiego – przedstawia podobieństwa i różnice między poszczególnymi typami społeczeństw	– wyjaśnia, jakie zagrożenia niosą ze sobą poszczególne typy współczesnych społeczeństw

Ruchy społeczne	– zna rewolucyjną i reformistyczną drogę zmian społecznych – podaje przykłady ruchów społecznych	– charakteryzuje feminizm, ruchy praw obywatelskich, ekologizm	– przedstawia dwie drogi zmiany społecznej – podaje przykłady rewolucji społeczno-politycznych (krwawych i bezkrwawych)	– ocenia dwie drogi zmiany społecznej – analizuje plusy i minusy zmiany społecznej na drodze rewolucji i reform	– analizuje sposoby adaptacji do zmiany społecznej – ocenia znaczenie NSZZ „Solidarność” i innych ruchów społecznych
III. Naród					
Naród i jego tożsamość	– wymienia koncepcje narodu – wymienia czynniki narodotwórcze – podaje przykłady narodów politycznych i etniczno-kulturowych	– charakteryzuje dwie koncepcje narodu: etniczno-kulturową i polityczną – omawia czynniki narodotwórcze	– charakteryzuje czynniki sprzyjające asymilacji – charakteryzuje czynniki służące zachowaniu tożsamości narodowej	– charakteryzuje genezę narodu – charakteryzuje różne procesy kształtowania się narodów europejskich	– wyjaśnia zależności między narodem a państwem
Postawy względem narodu	– wyjaśnia, czym jest ojczyzna – wymienia postawy narodowe – charakteryzuje patriotyzm	– charakteryzuje postawy narodowe – podaje przykłady manifestowania patriotyzmu lokalnego	– wyjaśnia wieloznaczność terminu ojczyzna – podaje przykłady ksenofobii, antysemityzmu, rasizmu i szowinizmu	– wyjaśnia różnicę między ojczyzną narodową a małą ojczyzną – rozpoznaje przejawy ksenofobii, antysemityzmu, rasizmu i szowinizmu	– ocenia poszczególne postawy względem narodu – uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się zjawiskom ksenofobii, antysemityzmu, rasizmu i szowinizmu
Mniejszości narodowe i imigranci w Polsce	– wymienia mniejszości narodowe w Polsce – wymienia mniejszości etniczne w Polsce – wymienia prawa przysługujące mniejszościom	– charakteryzuje mniejszości narodowe, etniczne i grupy imigrantów żyjące w Polsce – wyjaśnia, kim jest uchodźca	– charakteryzuje międzynarodowe dokumenty chroniące prawa mniejszości – wyjaśnia, w jaki sposób są chronione prawa mniejszości w Polsce	– wyjaśnia różnicę między mniejszością narodową a etniczną w Polsce – uzasadnia konieczność międzynarodowej ochrony praw mniejszości	– wyjaśnia, jakie czynniki wpłynęły na rozmieszczenie poszczególnych mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce – ocenia wady i zalety imigracji

					– wyjaśnia powody napływu do Polski imigrantów – ocenia sytuację imigrantów w Polsce
Polityka wybranych państw wobec mniejszości narodowych i imigrantów	– zna rozwiązania polityki imigracyjnej – wymienia dokumenty międzynarodowe wytyczające politykę państw wobec mniejszości narodowych i imigrantów – wymienia przykładowe państwa stosujące politykę liberalną i restrykcyjną wobec imigrantów	– podaje powody zróżnicowania narodowościowego współczesnych państw – charakteryzuje politykę liberalną i restrykcyjną wobec imigrantów	– wyjaśnia, z czego wynika zróżnicowanie narodowościowe współczesnego świata – charakteryzuje na przykładach politykę liberalną i restrykcyjną	– wyjaśnia, dlaczego i w jakim zakresie doszło do integracji narodów w świecie zachodnim – wyjaśnia, dlaczego w Europie integracja imigrantów z państw pozaeuropejskich rodzi trudności	– porównuje różne modele polityki wybranych państw wobec mniejszości narodowych i imigrantów – ocenia politykę liberalną i restrykcyjną wobec imigrantów
Konflikty społeczne we współczesnym świecie	– wymienia rodzaje konfliktów społecznych – wymienia sposoby rozwiązywania konfliktów społecznych – wymienia organizacje pośredniczące w rozwiązywaniu konfliktów między narodami	– wymienia państwa Europy, Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej, w których miały miejsce konflikty między narodami – charakteryzuje sposoby rozwiązywania konfliktów	– charakteryzuje na przykładach przyczyny, przebieg i sposoby rozwiązywania długotrwałych konfliktów między narodami w Europie, Afryce, Azji, Ameryce Południowej i Środkowej – charakteryzuje skutki konfliktów między narodami	– porównuje przyczyny konfliktów w Europie, Afryce, Azji, Ameryce Południowej i Środkowej – posługuje się przy omawianiu konfliktów nazwiskami, datami, miejscowościami	– wyciąga wnioski z przedstawionych konfliktów – ocenia skuteczność metod, którymi posłużono się przy rozwiązywaniu poszczególnych konfliktów między narodami
IV. Kultura					

Kultura współczesnego świata	– charakteryzuje kulturę materialną, duchową, społeczną i osobistą – wymienia specyficzne cechy kultury wysokiej, masowej, narodowej i ludowej	– wyjaśnia, czym jest kultura – charakteryzuje kulturę symboliczną – charakteryzuje kulturę narodową – charakteryzuje kulturę ludową	– wyjaśnia różnicę między kulturą opisową a normatywną – przedstawia na przykładach cechy polskiej kultury ludowej – wyjaśnia, na czym polega komercjalizacja kultury	– rozpoznaje najważniejsze cechy kultury wskazanej społeczności – przedstawia pozytywne i negatywne skutki rozprzestrzeniania się kultury masowej – podaje przykłady polskiej kultury wysokiej	– ocenia pozytywne i negatywne skutki rozprzestrzeniania się kultury masowej – ocenia wpływ komercjalizacji na kulturę
Religia w kulturze polskiej	– podaje przykłady wpływu religii na kulturę polską – wymienia osoby duchowne zasłużone dla polskiej kultury	– przedstawia wpływ duchowieństwa na rozwój kultury polskiej – charakteryzuje przejawy materialnej i symbolicznej kultury polskiej związanej z religijnością Polaków	– charakteryzuje wpływ różnych religii i wyznań na kulturę polską – charakteryzuje religijność współczesnych Polaków	– wyjaśnia związek Kościoła katolickiego z kulturą polską – wyjaśnia różnice między poszczególnymi typami religijności	– ocenia znaczenie religii dla polskiej kultury
Pluralizm kulturowy i subkultury młodzieżowe	– wymienia subkultury występujące w Polsce i na świecie – podaje przykłady kontrkultury i kultury alternatywnej – wie, na czym polega tolerancja	– wyjaśnia różnicę między kontrkulturą a kulturą alternatywną – charakteryzuje subkultury młodzieżowe w Polsce i Europie	– przedstawia różnicę między etnocentryzmem a relatywizmem kulturowym – odróżnia tolerancję od akceptacji – wyjaśnia, na czym polega uniformizacja kultury	– wyjaśnia, na czym polega i skąd się bierze pluralizm kulturowy współczesnego społeczeństwa – uzasadnia związek subkultury z kontrkulturą i kulturą alternatywną	– ocenia wpływ kontrkultury na życie społeczne – analizuje konsekwencje pluralizmu kulturowego – ocenia znaczenie tolerancji i akceptacji dla życia społecznego
Współczesne spory światopoglądowe	– wymienia współczesne spory światopoglądowe (aborcja, eutanazja, swoboda prowadzenia badań genetycznych, przyznanie mniejszościom	– charakteryzuje problemy etyczne współczesnego świata (aborcja, eutanazja, swoboda prowadzenia badań genetycznych, przyznanie mniejszościom seksualnym takich samych	– wyjaśnia wpływ norm społecznych na rozwiązywanie problemów światopoglądowych – podaje argumenty za i przeciw swobodzie prowadzenia badań	– charakteryzuje przemiany w etyce życia społecznego na przestrzeni wieków – wyraża swoje zdanie na temat aborcji, eutanazji, swobody prowadzenia badań genetycznych, przyznawania	– ocenia argumenty za i przeciw swobodzie prowadzenia badań genetycznych, dopuszczalności aborcji i eutanazji, przyznaniu mniejszościom seksualnym takich

	seksualnym takich samych praw, jakie mają osoby heteroseksualne) – wyjaśnia pojęcia: aborcja, eutanazja, klonowanie	praw, jakie mają osoby heteroseksualne)	genetycznych, dopuszczalności aborcji i eutanazji, przyznaniu mniejszościom seksualnym takich samych praw, jakie mają osoby heteroseksualne	mniejszościom seksualnym takich samych praw, jakie mają osoby heteroseksualne	samych praw, jakie mają osoby heteroseksualne
Rola szkoły i edukacji nieformalnej we współczesnym społeczeństwie	– charakteryzuje zadania szkoły – wymienia przyczyny powstawania nierówności w dostępie do edukacji – wymienia metody wykorzystywane w edukacji nieformalnej	– charakteryzuje rolę szkoły we współczesnym społeczeństwie informacyjnym – charakteryzuje edukację nieformalną	– wskazuje działania, które mogą podejmować państwo, władze samorządowe oraz organizacje społeczne, by zwiększyć równość szans w dostępie do edukacji	– wyjaśnia, według jakich zasad funkcjonuje współczesny system edukacyjny – wyjaśnia, na czym polega e-learning – zna dokumenty dotyczące sposobów i środków likwidowania nierówności szans edukacyjnych	– ocenia skuteczność szkoły i edukacji nieformalnej we współczesnym świecie – wyraża swoje zdanie na temat nowych potrzeb edukacyjnych
System edukacyjny a rynek pracy	– podaje przykłady ich niedopasowania systemu edukacyjnego do rynku pracy – charakteryzuje gospodarkę opartą na wiedzy	– charakteryzuje sposoby podnoszenia lub zmieniania swoich kwalifikacji zawodowych – wyjaśnia, na czym polega kształcenie ustawiczne – wymienia filary gospodarki opartej na wiedzy	– wyjaśnia, jakie problemy pojawiają się przed uczniem w związku z wyborem szkoły – przedstawia skutki, jakie może za sobą pociągać niedostosowanie systemu edukacyjnego do rynku pracy – charakteryzuje filary gospodarki opartej na wiedzy	– wyjaśnia zależność między systemem edukacyjnym a rynkiem pracy – wyjaśnia, dlaczego uczenie się przez całe życie jest jednym z warunków sukcesu w karierze zawodowej	– uzasadnia związek edukacji z gospodarką
V. Obywatel w państwie					

Status obywatela w państwie	– wyjaśnia, na czym polegają zasada krwi i ziemi przy uzyskiwaniu obywatelstwa – wymienia warunki uzyskiwania obywatelstwa polskiego	– charakteryzuje procedury nabywania i zrzekania się polskiego obywatelstwa – wyjaśnia, na czym polega naturalizacja – wymienia dokumenty regulujące kwestie obywatelstwa w Polsce	– wyjaśnia, czym obywatelstwo różni się od narodowości – charakteryzuje warunki umożliwiające zrzeczenie się obywatelstwa polskiego	– wyjaśnia, w jakich przypadkach człowiek może zostać bezpaństwowcem – wyjaśnia, w jakich przypadkach obywatel polski może uzyskać podwójne obywatelstwo – posługuje się prawidłową terminologią (naturalizacja, apatrydzi, reintegracja) – wyjaśnia, czym jest karta Polaka	– ocenia zasady nabywania obywatelstwa w Polsce – uzasadnia konieczność przyznawania karty Polaka obywatelom byłego ZSRR
Geneza społeczeństwa obywatelskiego	– wymienia filozofów wypowiadających się na temat społeczeństwa obywatelskiego (Arystoteles, John Locke, Georg Hegel, Alexis de Tocqueville, Karol Marks) – podaje przykłady samoorganizacji społeczeństwa obywatelskiego – wymienia organizacje będące efektem samoorganizacji społeczeństwa obywatelskiego w Polsce (KOR, ROPCiO,	– charakteryzuje filozoficzny rodowód koncepcji społeczeństwa obywatelskiego (John Locke, Georg Hegel, Alexis de Tocqueville) – charakteryzuje proces samoorganizacji społeczeństwa obywatelskiego w Polsce	– wyjaśnia, czym jest społeczeństwo obywatelskie – charakteryzuje poglądy Arystotelesa, Karola Marska i Ralpa Dahrendorfa na temat społeczeństwa obywatelskiego – charakteryzuje formy organizacyjne społeczeństwa obywatelskiego	– porównuje poszczególne koncepcje społeczeństwa obywatelskiego – wyjaśnia, na czym polega samoorganizacja społeczeństwa obywatelskiego – wymienia Polaków, którzy przyczynili się do samoorganizacji społeczeństwa obywatelskiego w Polsce	– ocenia wkład poszczególnych Polaków, którzy przyczynili się do samoorganizacji społeczeństwa obywatelskiego w Polsce (Jan Paweł II, Lech Wałęsa, Adam Michnik, Romek Strzałkowski) – ocenia rolę Kościoła w kształtowaniu się społeczeństwa obywatelskiego w naszym kraju

	KPN, NSZZ „Solidarność”)				
Obowiązki obywatelskie i obywatelskie nieposłuszeństwo	– wymienia konstytucyjne obowiązki obywateli Rzeczypospolitej Polskiej – wymienia cnoty obywatelskie – podaje historyczne i współczesne przykłady nieposłuszeństwa obywatelskiego – wymienia cechy obywatelskiego nieposłuszeństwa	– wyjaśnia, na czym polegają cnoty obywatelskie – charakteryzuje krytycyzm i wolontariat – wymienia polskie organizacje opierające się na działalności wolontariuszy	– odróżnia obowiązki konstytucyjne od obowiązków prawnych – wyjaśnia, na czym polega nieposłuszeństwo obywatelskie i jakie niesie ze sobą dylematy – wyjaśnia, dlaczego Henry D. Thoreau uznawany jest za prekursora obywatelskiego nieposłuszeństwa	– uzasadnia znaczenie postaw i cnót obywatelskich (troska o dobro wspólne, odpowiedzialność, aktywność, solidarność, odwaga cywilna, roztropność, tolerancja) – charakteryzuje poglądy Roberta Mertona na temat obywatelskiego nieposłuszeństwa	– charakteryzuje zapisy Deklaracji Zasad Tolerancji – uzasadnia, dlaczego działalność Mahatmy Gandhiego i Martina Luthera Kinga zaliczamy do obywatelskiego nieposłuszeństwa
Społeczeństwo obywatelskie we współczesnym świecie	– podaje przykłady z życia codziennego, które świadczą o budowaniu kapitału społecznego – wymienia warunki prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego	– charakteryzuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym – wymienia, na co może wpływać kapitał społeczny	– wyjaśnia, jak powstaje kapitał społeczny – charakteryzuje warunki funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego – charakteryzuje poglądy Roberta Putnama na temat kapitału społecznego	– wyjaśnia, jakie znaczenie dla społeczeństwa obywatelskiego ma kapitał społeczny (zaufanie, sieci współpracy i system efektywnych norm) – wyjaśnia, jakie znaczenie w społeczeństwie obywatelskim odgrywają grupy interesu	– uzasadnia znaczenie swobody zrzeszania się dla jakości życia publicznego – ocenia znaczenie kapitału społecznego dla jednostki
Związki zawodowe, stowarzyszenia i fundacje	– wymienia podmioty społeczeństwa obywatelskiego – wyjaśnia, czym są organizacje społeczne	– charakteryzuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym	– wyjaśnia znaczenie swobody zrzeszania się dla jakości życia publicznego – charakteryzuje różnice w zakładaniu stowarzyszeń i fundacji,	– wyjaśnia, jaką rolę w społeczeństwie odgrywają związki zawodowe, stowarzyszenia, fundacje, organizacje pożytku publicznego	– ocenia skuteczność związków zawodowych – opracowuje według wzoru projekt statutu stowarzyszenia (nazwa, siedziba, członkowie, władze, majątek, zasady

	– podaje przykłady lokalnych organizacji pozarządowych – wymienia najważniejsze związki zawodowe w Polsce (NSZZ „Solidarność”, OPZZ) – wymienia stowarzyszeniami wyższej użyteczności działające w Polsce	– przedstawia zasady zakładania i funkcjonowania stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Polsce – przedstawia różnice między zarejestrowanym a zwykłym stowarzyszeniem	konstruuje projekt statutu stowarzyszenia – wyjaśnia pojęcie i znaczenie grup nacisku	– charakteryzuje lokalne organizacje pozarządowe	zmiany statutu i rozwiązywania stowarzyszenia)
VI. Media we współczesnym świecie					
Opinia publiczna	– wie, czym jest opinia publiczna – wymienia sposoby wyrażania opinii publicznej – podaje przykłady wpływu opinii publicznej na decyzje polityczne – wymienia polskie instytuty badawcze zajmujące się badaniem opinii publicznej (OBOP, CBOS)	– charakteryzuje proces kształtowania się opinii publicznej – przedstawia działania zapobiegające manipulacji opinią publiczną – charakteryzuje działalność OBOP-u i CBOS-u	– charakteryzuje na przykładach wpływ opinii publicznej na decyzje polityczne – charakteryzuje poglądy Waltera Lippmana, Paula Lazarsfelda i Jana Szczepańskiego na opinię publiczną	– wyjaśnia, w jakim celu przeprowadza się badania opinii publicznej – odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej	– ocenia wpływ opinii publicznej na decyzje polityczne – uzasadnia, dlaczego znajomość opinii publicznej w państwie demokratycznym jest korzystna dla partii politycznych
Marketing i kampania społeczna	– zna pojęcia marketing społeczny i marketing zaangażowany społecznie – podaje przykłady reklam społecznych	– charakteryzuje wybraną kampanię społeczną – charakteryzuje rolę reklamy społecznej w marketingu społecznym	– wyjaśnia, na czym polega marketing społeczny i marketing zaangażowany społecznie – charakteryzuje poglądy	– porównuje marketing społeczny z marketingiem zaangażowanym społecznie – porównuje reklamę społeczną z komercyjną	– opracowuje projekt kampanii społecznej w wybranej przez siebie sprawie – wyjaśnia, na czym polega public relations

	– wymienia przykładowe kampanie społeczne		Philipa Kotlera i Geralda Zaltmanana na temat marketingu społecznego	– analizuje wybraną kampanię społeczną z punktu widzenia jej celów, sposobów realizacji i skuteczności	
Funkcje mediów w państwie	– wymienia funkcje mediów – charakteryzuje dowolną funkcję mediów w państwie demokratycznym – wymienia funkcje mediów jako „czwartej władzy”	– charakteryzuje funkcje mediów w państwie demokratycznym i niedemokratycznym (na wybranych przykładach) – charakteryzuje znaczenie Internetu jako środka masowego przekazu	– wyjaśnia, jaką rolę odgrywają media w zakresie nieformalnej kontroli społecznej – wyjaśnia, na czym polega funkcja propagandowa mediów	– porównuje media w państwie demokratycznym i niedemokratycznym – wyjaśnia, dlaczego media określa się mianem „czwartej władzy”	– krytycznie analizuje dowolny przekaz medialny – uzasadnia konieczność utrzymania niezależności mediów
Niezależność i pluralizm mediów	– wymienia negatywne zjawiska towarzyszące rozwojowi mediów – wie, w czym się przejawia pluralizm mediów – zna rodzaje pluralizmu w mediach – wymienia zasady zawarte w Karcie Etycznej Mediów	– wymienia międzynarodowe dokumenty chroniące wolność słowa w Europie (Europejska Konwencja Praw Człowieka, Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej) – charakteryzuje negatywne zjawiska towarzyszące rozwojowi mediów – przedstawia różnicę między pluralizmem strukturalnym a zawartości – charakteryzuje zasady Karty Etycznej Mediów i Kodeksu Etyki Dziennikarskiej	– wyjaśnia, na czym polega zasada wolności słowa i wskazuje na przypadki jej nadużycia – charakteryzuje strategię państwa polskiego w dziedzinie mediów elektronicznych – charakteryzuje podstawowe modele funkcjonowania środków masowego przekazu w państwach demokratycznych	– uzasadnia znaczenie niezależności i pluralizmu mediów – wyjaśnia, jakimi zasadami etycznymi powinny kierować się media – porównuje podstawowe modele funkcjonowania środków masowego przekazu w państwach demokratycznych – odróżnia opinie od faktów	– ocenia skutki ograniczania niezależności i pluralizmu mediów – ocenia przykłady kontrowersyjnych działań dziennikarzy i mediów – ocenia zasoby Internetu z punktu widzenia rzetelności i wiarygodności informacyjnej

Media w Polsce i na świecie	– wie, jak dzielimy media – podaje przykłady mediów w zależności od kryteriów podziału – wymienia najważniejsze agencje prasowe – wymienia rodzaje prasy	– charakteryzuje media w Polsce i na świecie (odbiorcy, zasięg, forma przekazu, orientacja ideologiczna, typ własności) – charakteryzuje prasę wielkonakładową	– charakteryzuje poszczególne rodzaje mediów w Polsce – wyjaśnia różnicę między mediami publicznymi a komercyjnymi	– krytycznie analizuje przekazy medialne – charakteryzuje genezę agencji prasowych – charakteryzuje wybrane media lokalne	– ocenia rolę prasy wielkonakładowej w debacie publicznej – ocenia wiarygodność i bezstronność mediów
-----------------------------	---	---	---	---	--

POLITYKA

VII. Demokracja – zasady i procedury

Geneza demokracji	– wymienia wspólne standardy demokracji charakterystyczne dla każdej epoki – wie, jaką rolę pełniły Zgromadzenia Ludowe w Atenach i Rzymie – wymienia podstawowe dokumenty, które stały się podstawą demokracji (Habeas Corpus Act, Bill of Rights, Deklaracja Niepodległości Stanów Zjednoczonych, Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki, Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela)	– charakteryzuje proces kształtowania się demokracji w starożytnych Atenach – charakteryzuje zasady demokracji obowiązujące w republice rzymskiej – charakteryzuje rozwój demokracji w Anglii, USA i Francji – przedstawia genezę praw kobiet	– charakteryzuje wpływ demokracji ateńskiej i ustroju rzymskiego na współczesną demokrację – wyjaśnia, jakie rozwiązania wprowadzone w Anglii, USA i Francji świadczą o powstaniu w tych krajach demokracji – charakteryzuje wpływ oświecenia na współczesną demokrację	– porównuje zasady funkcjonowania i uprawnienia zgromadzeń ludowych w Atenach i republice rzymskiej – wyjaśnia wpływ ruchów społecznych na kształtowanie się demokracji	– ocenia plusy i minusy demokracji w poszczególnych fazach kształtowania się systemu demokratycznego
-------------------	--	--	---	--	--

Polskie tradycje demokratyczne	– wymienia przykłady polskich tradycji demokratycznych – wymienia dokumenty będące podstawą demokracji w Polsce (przywilej cerekwicko-nieszawski, Konstytucja Nihil Novi, artykuły henrykowskie, Konstytucja 3 maja, Konstytucja marcowa, Konstytucja kwietniowa)	– charakteryzuje polskie tradycje demokratyczne (parlamentaryzm I Rzeczypospolitej, Konstytucja 3 maja, II Rzeczypospolita) – wymienia ustawy zasadnicze, które zaliczamy do polskich tradycji konstytucyjnych	– przedstawia proces kształtowania się demokracji szlacheckiej – charakteryzuje zasady działania sejmiku walnego w Polsce	– wyjaśnia znaczenie Konstytucji 3 maja w historii Polski – charakteryzuje konstytucje okrojone – wyjaśnia, dlaczego po II wojnie światowej zmieniono ustrój Polski	– ocenia Konstytucję 3 maja pod kątem współczesnych standardów demokratycznych – uzasadnia, które z polskich konstytucji budziły wątpliwości co do ich demokratycznego charakteru
Istota demokracji	– wymienia wartości będące fundamentem współczesnej demokracji – wymienia fundamentalne zasady demokracji – podaje przykłady pokojowego rozwiązywania konfliktów przy użyciu demokracji	– charakteryzuje wartości będące fundamentem współczesnej demokracji – charakteryzuje fundamentalne zasady demokracji – charakteryzuje dwa modele trójpodziału władzy (system kooperacji i separacji)	– wyjaśnia różnicę między wolnością pozytywną a negatywną – charakteryzuje różne odmiany pluralizmu – charakteryzuje wkład Jeana Jacquesa Rousseau, Karola Monteskiusza, Johna Locke’a w rozwój demokracji	– wyjaśnia, w jakim stopniu demokracja sprzyja pokojowemu rozwiązywaniu konfliktów – wyjaśnia, dlaczego zasadę konstytucjonalizmu możemy powiązać z zasadą praworządności	– uzasadnia, dlaczego wolność, równość i sprawiedliwość są uznawane za podstawowe wartości demokracji
Formy demokracji	– wymienia rodzaje demokracji bezpośredniej i pośredniej – podaje przykłady przejawów łamania	– charakteryzuje rodzaje demokracji bezpośredniej i pośredniej – charakteryzuje formy uczestnictwa obywateli w procesie wyborczym	– charakteryzuje rodzaje referendum – wyjaśnia różnicę między czynnym a biernym prawem wyborczym	– wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji – wyjaśnia, w jaki sposób można w Polsce zainicjować referendum	– ocenia konieczność stosowania zróżnicowanego cenzusu wiekowego w biernym prawie wyborczym

	zasad i procedur demokratycznych – zna cenzusy wiekowe czynnego i biernego prawa wyborczego w Polsce				
VIII. Myśl polityczna					
Historyczny i współczesny aspekt polityki	– wyjaśnia, co to jest polityka – wyjaśnia, czym zajmują się politycy – wymienia możliwe sposoby wpływania podmiotów bezpośrednich i ostatecznych na politykę	– zna korzenie polityki – charakteryzuje koncepcje polityki – przyporządkowuje podmioty polityki do przedmiotów polityki	– wyjaśnia różnicę między podmiotami ostatecznymi a bezpośrednimi polityki – charakteryzuje marketing polityczny	– wyjaśnia związek między ideologią, doktryną i programem polityczny – porównuje koncepcje polityki	– uzasadnia związek polityki z państwem – ocenia działalność polityków
Ideologie i doktryny polityczne	– wymienia doktryny ze względu na stosunek do rzeczywistości społecznej i kryterium ideału społecznego – wymienia funkcje myśli politycznej – charakteryzuje doktryny lewicowe, prawicowe i centrowe	– wyjaśnia, czym jest ideologia – charakteryzuje doktryny ze względu na stosunek do rzeczywistości społecznej i kryterium ideału społecznego	– wymienia funkcje myśli politycznej – wyjaśnia, czym jest doktryna – wyjaśnia korzenie podziału doktryn na lewicowe, prawicowe i centrowe	– wyjaśnia, czym różni się ideologia od doktryny – wyjaśnia, w jakim przypadku nie możemy utożsamiać doktryny z ideologią	– uzasadnia, dlaczego doktryny centrowe stwarzają najszerszą możliwość współpracy zarówno z ugrupowaniami kierującymi się doktrynami lewicowymi, jak i prawicowymi
Współczesne ideologie	– wymienia założenia chrześcijańskiej demokracji, konserwatyzmu, liberalizmu, nacjonalizmu,	– charakteryzuje najważniejsze współczesne doktryny polityczne (chrześcijańska demokracja, konserwatyzm, liberalizm,	– wyjaśnia, na czym polega integralizm, indywidualizm, racjonalizm, leseferyzm, atomizacja, reformizm, rewizjonizm, egalitaryzm,	– porównuje założenia poszczególnych ideologii – łączy integralizm, indywidualizm, racjonalizm, leseferyzm, atomizację, reformizm,	– dokonuje analizy porównawczej ideologii pod kątem założeń społecznych, politycznych i ekonomicznych

	socjaldemokracji i socjalizmu – wymienia kluczowe postacie związane z poszczególnymi ideologiami	nacjonalizm, socjaldemokracja, socjalizm)	interwencjonizm, personalizm, subsydiarność, solidaryzm społeczny	rewizjonizm, egalitaryzm, interwencjonizm, personalizm, subsydiarność, solidaryzm społeczny z odpowiednimi ideologiami	– ocenia założenia poszczególnych ideologii – wymienia encykliki Jana Pawła II z zakresu nauki społecznej Kościoła katolickiego
Ideologie totalitarne	– wymienia cechy państwa totalitarnego – podaje przykłady państw, które funkcjonowały lub funkcjonują w oparciu o ideologie totalitarne – wymienia postacie związane z ideologiami totalitarnymi	– charakteryzuje ideologie totalitarne (komunizm, nazizm), odwołując się do przykładów historycznych – charakteryzuje marksizm-leninizm, stalinizm i maoizm	– charakteryzuje podobieństwa i różnice między ideologiami totalitarnymi – wyjaśnia takie pojęcia, jak autarkia, kolektywizm, materializm dialektyczny, komuna, dyktatura proletariatu	– wyjaśnia, czym się charakteryzują poszczególne cechy państwa totalitarnego – wyjaśnia różnicę między faszyzmem i nazizmem – porównuje marksizm-leninizm, stalinizm i maoizm	– uzasadnia, dlaczego komunizm, faszyzm i nazizm nie są akceptowalne w państwach demokratycznych – porównuje założenia faszyzmu, nazizmu i komunizmu
Kultura polityczna	– wyjaśnia, czym jest kultura polityczna – wymienia rodzaje kultury politycznej – wymienia wymiary kultury politycznej – wymienia poziomy partycypacji obywatelskiej	– charakteryzuje poszczególne rodzaje kultury politycznej – charakteryzuje wymiary kultury politycznej według Jana Garlickiego – charakteryzuje partycypację obywatelską	– opisuje genezę pojęcia „kultura polityczna” – charakteryzuje poglądy G. A. Almonda na temat kultury politycznej – charakteryzuje kulturę polityczną współczesnej Polski (normy, formy komunikacji, poziom partycypacji, natężenie konfliktów)	– opisuje przebieg debaty publicznej na wybrany temat – wyjaśnia, który rodzaj kultury politycznej jest najbardziej pożądaný w państwach demokratycznych – charakteryzuje poziomy i metody partycypacji obywatelskiej	– analizuje wybrane konflikty wartości i interesów ujawniające się w debacie publicznej w Polsce – ocenia jakość argumentacji stron debaty publicznej
Partie polityczne	– wymienia etapy procesu kształtowania się partii politycznych – podaje cechy partii politycznych	– charakteryzuje etapy procesu kształtowania się partii politycznych według Maxa Webera	– charakteryzuje partie polityczne ze względu na cechy organizacji i funkcjonowania	– porównuje funkcje partii politycznych w państwach demokratycznych i niedemokratycznych	– przeprowadza krytyczną analizę programów i innych materiałów wyborczych partii politycznych ze

	– wyjaśnia, czym jest partia polityczna – dokonuje podziału partii politycznych ze względu na program społeczno-polityczny	– dokonuje podziału partii politycznych ze względu na cechy organizacji i funkcjonowania	– charakteryzuje funkcje partii politycznych – charakteryzuje partie polityczne ze względu na program społeczno-polityczny	– uzasadnia związek programu politycznego z doktryną i ideologią polityczną – wyjaśnia, na czym polega pragmatyzm partii politycznych	względem na zawartość merytoryczną i formę przekazu
Systemy partyjne i polskie partie polityczne	– wymienia rodzaje systemów partyjnych – podaje przykłady państw o systemie monopartyjnym, dwupartyjnym i wielopartyjnym – wymienia ugrupowania polityczne zasiadające w parlamencie RP	– charakteryzuje system monopartyjny, dwupartyjny i wielopartyjny – charakteryzuje ugrupowania polityczne zasiadające w parlamencie RP	– wyjaśnia, czym jest system partyjny – zna dokumenty regulujące zasady działania partii politycznych w Polsce – charakteryzuje procedury zakładania partii politycznej w Polsce	– wyjaśnia różnice między wariantami systemu wielopartyjnego – ocenia poszczególne systemy partyjne pod kątem funkcjonowania państwa	– dokonuje analizy porównawczej wybranych przez siebie materiałów wyborczych polskich partii politycznych pod kątem ich zawartości merytorycznej i formy przekazu
Ordynacje wyborcze	– wymienia rodzaje ordynacji wyborczych – podaje, w jakich przypadkach stosuje się w Polsce ordynację większościową, a w jakich proporcjonalną – wymienia ogólne zasady prawa wyborczego – wymienia metody przeliczania miejsc w ordynacji proporcjonalnej	– charakteryzuje poszczególne rodzaje ordynacji wyborczych (proporcjonalna, większościowa, mieszana) – charakteryzuje ogólne zasady prawa wyborczego – charakteryzuje metodę przeliczania miejsc w ordynacji proporcjonalnej obowiązującej w Polsce – wyjaśnia, czym jest próg wyborczy	– charakteryzuje podstawowe zasady ordynacji większościowej i proporcjonalnej w powiązaniu z systemem dwupartyjnym i wielopartyjnym – charakteryzuje warianty ordynacji większościowej – podaje progi wyborcze obowiązujące w Polsce	– charakteryzuje zasady, jakie są zawarte w kodeksie wyborczym – wyjaśnia skutki stosowania progów wyborczych dla reprezentatywności wyborów – charakteryzuje metody przeliczania miejsc w ordynacji proporcjonalnej (D'Hondta, Saint-Laguë, Hare'a-Niemeyera)	– przedstawia plusy i minusy poszczególnych ordynacji wyborczych – ocenia metody przeliczania miejsc w ordynacji proporcjonalnej z punktu widzenia interesów partii
IX. Państwo					

Istota państwa	– wymienia najważniejsze teorie genezy państwa (Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska) – wyjaśnia, czym jest suwerenność państwa – wymienia cechy państwa	– charakteryzuje najważniejsze teorie genezy państwa (Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska) – wymienia twórców teorii genezy państwa – charakteryzuje cechy państwa	– charakteryzuje poglądy Arystotelesa, św. Tomasza z Akwinu, Jana Jakuba Rousseau, Ludwika Gumpłowicza, Immanuela Kanta, Georga Friedricha Hegla, Karola Marksa, Georga Jellinka, Włodzimierza Iljicza Lenina, Czesława Znamierowskiego dotyczące państwa	– wyjaśnia różnicę między suwerennością zewnętrzną i wewnętrzną – analizuje problem suwerenności w aspekcie Traktatu Lizbońskiego	– porównuje różne poglądy dotyczące państwa – analizuje koncepcje genezy państwa na przykładzie Polski
Funkcje państwa i legitymizacja władzy	– wymienia rodzaje legitymizacji – podaje historyczne i współczesne przykłady legitymizacji władzy – wymienia funkcje państwa	– charakteryzuje zjawisko legitymizacji władzy – charakteryzuje funkcje państwa (zewnętrzną i wewnętrzną) – wymienia rodzaje funkcji wewnętrznych państwa	– wyjaśnia na przykładach relacje między narodem a państwem – charakteryzuje rodzaje funkcji wewnętrznych państwa (prawodawczą, porządkową, administracyjną, gospodarczo-organizatorską, socjalną, kulturalną)	– wyjaśnia, na czym polegają różnice pomiędzy poszczególnymi rodzajami legitymizacji – wyjaśnia, na czym polega państwowotwórcza funkcja narodu i narodowotwórcza funkcja państwa – charakteryzuje funkcje państwa ze względu na cele jego działania (adaptacyjna, regulacyjna, innowacyjna)	– wyjaśnia, na czym polega różnica między przywódcą populistycznym a charyzmatycznym – ocenia skuteczność władzy tradycyjnej, charyzmatycznej, legalnej
Formy państwa	– dzieli państwa ze względu formę, reżim polityczny, system polityczny, strukturę terytorialną – wymienia rodzaje monarchii	– wyjaśnia, czym jest monarchia, a czym republika – charakteryzuje państwo unitarne – charakteryzuje rodzaje państw złożonych	– przedstawia różnice między państwem scentralizowanym i zdecentralizowanym – charakteryzuje poszczególne rodzaje monarchii	– porównuje pozycję władcy w poszczególnych rodzajach monarchii – wyjaśnia, czym się różni federacja od konfederacji – charakteryzuje państwa pod względem rodzajów regionów	– porównuje reżimy polityczne – ocenia poszczególne formy państwowości

	– podaje przykłady monarchii europejskich – podaje cechy państw ze względu na reżim polityczny		– charakteryzuje rodzaje republiki – charakteryzuje reżimy polityczne		
Ustrój polityczny Stanów Zjednoczonych	– podaje cechy charakterystyczne modelu ustrojowego USA – wymienia instytucje władzy ustawodawczej w USA – zna aktualnego prezydenta USA	– wyjaśnia zasady systemu prezydenckiego – charakteryzuje model ustrojowy USA – charakteryzuje uprawnienia Kongresu – charakteryzuje ustrój terytorialno-administracyjny USA – charakteryzuje system partyjny w USA	– charakteryzuje uprawnienia prezydenta USA – charakteryzuje uprawnienia Izby Reprezentantów – charakteryzuje uprawnienia Senatu – charakteryzuje partię Republikanów i Demokratów	– wyjaśnia, na czym polegają procedury wyborów prezydenckich w USA – wyjaśnia, na czym polega procedura impeachmentu – porównuje uprawnienia Izby Reprezentantów i Senatu	– charakteryzuje i ocenia wady i zalety krótkiej kadencji członków Izby Reprezentantów – przedstawia zależności między poszczególnymi rodzajami władzy w USA
System półprezydencki we Francji i Rosji	– podaje charakterystyczne cechy ustroju Francji i Rosji – wymienia organy władzy ustawodawczej we Francji i w Rosji – zna aktualnych prezydentów Francji i Rosji	– wyjaśnia zasady systemu półprezydenckiego (mieszanego) – charakteryzuje ustrój Francji i Rosji – charakteryzuje uprawnienia władzy ustawodawczej we Francji i Rosji – charakteryzuje system partyjny Francji i Rosji – charakteryzuje system terytorialno-administracyjny Francji i Rosji	– charakteryzuje uprawnienia prezydenta i rządu we Francji – charakteryzuje uprawnienia prezydenta i rządu w Rosji – charakteryzuje strukturę parlamentu Francji i Rosji	– porównuje uprawnienia prezydentów Francji i Rosji – porównuje uprawnienia władzy ustawodawczej we Francji i w Rosji – porównuje systemy partyjne Francji i Rosji	– wyciąga wnioski z analizy porównawczej uprawnień prezydentów Francji i Rosji – wyciąga wnioski z analizy porównawczej uprawnień władzy ustawodawczej we Francji i w Rosji – przedstawia zależności między poszczególnymi rodzajami władzy we Francji i w Rosji

Ustrój polityczny Wielkiej Brytanii i Niemiec	– podaje charakterystyczne cechy ustroju Wielkiej Brytanii i RFN – wymienia organy władzy ustawodawczej w Wielkiej Brytanii i w RFN – zna aktualnego monarchę Wielkiej Brytanii oraz kanclerza RFN	– wyjaśnia zasady systemu parlamentarnego – charakteryzuje ustrój Wielkiej Brytanii i RFN – charakteryzuje uprawnienia władzy ustawodawczej w Wielkiej Brytanii i RFN – charakteryzuje system terytorialno-administracyjny Wielkiej Brytanii i RFN	– charakteryzuje uprawnienia monarchy i rządu w Wielkiej Brytanii – charakteryzuje uprawnienia prezydenta i kanclerza w RFN – charakteryzuje strukturę parlamentu Wielkiej Brytanii i RFN – wyjaśnia, na czym polega odpowiedzialność polityczna i konstytucyjna	– porównuje uprawnienia monarchy i rządu w Wielkiej Brytanii z uprawnieniami prezydenta i kanclerza RFN – porównuje uprawnienia władzy ustawodawczej Wielkiej Brytanii i RFN – wyjaśnia, jakie znaczenie dla ustroju Wielkiej Brytanii mają konwenanse	– wyciąga wnioski z analizy porównawczej uprawnień monarchy i rządu w Wielkiej Brytanii z uprawnieniami prezydenta i kanclerza RFN – wyciąga wnioski z analizy porównawczej uprawnień władzy ustawodawczej Wielkiej Brytanii i RFN – przedstawia zależności między poszczególnymi rodzajami władzy w Wielkiej Brytanii i RFN
Ustrój polityczny Włoch i Szwajcarii	– podaje charakterystyczne cechy ustroju Włoch i Szwajcarii – wymienia organy władzy ustawodawczej we Włoszech i w Szwajcarii – zna nazwisko aktualnego prezydenta Włoch	– wyjaśnia zasady systemu parlamentarno-gabinetowego i parlamentarno-komitetowego – charakteryzuje ustrój Włoch i Szwajcarii – charakteryzuje uprawnienia władzy ustawodawczej we Włoszech i w Szwajcarii – charakteryzuje system partyjny Szwajcarii – charakteryzuje system terytorialno-	– charakteryzuje uprawnienia prezydenta i rządu we Włoszech – charakteryzuje uprawnienia władzy wykonawczej w Szwajcarii – charakteryzuje strukturę parlamentu Włoch i Szwajcarii	– porównuje uprawnienia prezydenta i rządu we Włoszech z uprawnieniami władzy wykonawczej w Szwajcarii – porównuje uprawnienia władzy ustawodawczej Włoch i Szwajcarii	– wyciąga wnioski z analizy porównawczej uprawnień prezydenta i rządu we Włoszech z uprawnieniami władzy wykonawczej w Szwajcarii – wyciąga wnioski z analizy porównawczej uprawnień władzy ustawodawczej Włoch i Szwajcarii

		administracyjny Włoch i Szwajcarii			
Relacje państwo – Kościół we współczesnym świecie	– wymienia współczesne modele stosunków między władzą świecką a władzą duchowną – podaje przykłady państw neutralnych światopoglądowo, wyznaniowych, teokratycznych	– charakteryzuje współczesne modele stosunków między władzą świecką a władzą duchowną (uprzywilejowanie głównego wyznania, państwo ateistyczne, państwo neutralne światopoglądowo)	– charakteryzuje modele stosunków państwo – kościół w państwie neutralnym światopoglądowo (model radykalnie świecki i umiarkowanie świecki) – charakteryzuje państwo teokratyczne i wyznaniowe	– wyjaśnia różnicę w podejściu do Kościoła i związków wyznaniowych w państwie radykalnie świeckim, umiarkowanie świeckim, ateistycznym, wyznaniowym i teokratycznym – wyjaśnia, co to jest prawo szariatu	– ocenia poszczególne modele stosunków między władzą świecką a władzą duchowną
Relacje państwo – Kościół w Polsce	– podaje najważniejsze postanowienia konkordatu – zna model stosunków między władzą świecką a władzą duchowną w Polsce – wymienia największe Kościoły w Polsce	– charakteryzuje przepisy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej dotyczące relacji państwo – Kościół – wyjaśnia, czym jest konkordat – charakteryzuje przepisy dotyczące małżeństwa konkordatowego	– wyjaśnia indywidualny i instytucjonalny aspekt religijności Polaków – wyjaśnia, w jaki sposób są regulowane stosunki państwa polskiego z Kościołami i związkami wyznaniowymi	– wyjaśnia, w jaki sposób w Polsce jest rozwiązana kwestia prawa wyznaniowego – charakteryzuje zasady finansowania Kościoła katolickiego w Polsce	– uzasadnia, dlaczego państwo polskie jest uznawane za umiarkowanie świeckie – ocenia wpływ zawarcia konkordatu na stosunki państwa polskiego z innymi Kościołami i związkami wyznaniowymi
X. Demokracja – mechanizmy, problemy, zagrożenia					
Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym	– wymienia i ilustruje przykładami funkcje władzy ustawodawczej – podaje przykłady izb parlamentu w wybranych państwach	– charakteryzuje główne funkcje izby wyższej i niższej parlamentów w wybranych państwach (w Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych, Niemczech) – charakteryzuje zasady wyborów przedstawicieli do parlamentu	– wyjaśnia, czym się charakteryzuje unikameralizm i bikameralizmu – charakteryzuje różne metody wyłaniania izby wyższej parlamentu	– wyjaśnia różnicę między „izbą oporu” a „izbą refleksji i rozważań” – podaje przykłady państw z parlamentami unikameralnymi i bikameralnymi – charakteryzuje zasady działania parlamentów w wybranych państwach	– porównuje funkcje parlamentów w systemach prezydenckich i parlamentarnych – uzasadnia, które rozwiązanie uznaje za korzystniejsze (unikameralizm czy bikameralizm)

		jednoizbowego i izby niższej parlamentu dwuizbowego			
Działalność parlamentu w praktyce	– podaje rodzaje immunitetów – wyjaśnia terminy: sesja plenarna, komisja parlamentarna, kworum, interpelacja, zapytanie poselskie – podaje tryby pracy parlamentu – wymienia rodzaje większości w parlamencie	– charakteryzuje rolę immunitetu parlamentarnego – charakteryzuje sesyjny i permanentny tryb pracy parlamentu – charakteryzuje rodzaje większości w parlamencie	– charakteryzuje rodzaje immunitetów (formalny i materialny) – opisuje mechanizm tworzenia koalicji rządowej	– wyjaśnia różnicę między immunitetem formalnym i materialnym – wyjaśnia rolę opozycji w pracy parlamentu – przedstawia procedurę tworzenia prawa przez parlament	– ocenia zasadność immunitetu parlamentarnego
Władza wykonawcza w państwie demokratycznym	– podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów) – wymienia rodzaje elekcji głowy państwa (powszechna – bezpośrednia, powszechna – pośrednia, pośrednia)	– charakteryzuje kompetencje rządu w państwie demokratycznym – charakteryzuje uprawnienia głowy państwa – charakteryzuje relacje między rządem a głową państwa	– charakteryzuje uprawnienia głowy państwa w wybranym państwie – przedstawia różnice między egzekutywą otwartą a zamkniętą – charakteryzuje rodzaje elekcji głowy państwa (powszechna – bezpośrednia, powszechna – pośrednia, pośrednia)	– wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa – wyjaśnia, na czym polegają relacje między rządem a głową państwa w poszczególnych systemach politycznych	– uzasadnia, z czego wynikają różnice w pozycji głowy państwa – ocenia zasadność funkcjonowania głowy państwa wraz z premierem
Współczesna demokracja w Polsce i na świecie	– rozpoznaje i podaje przykłady przejawów populizmu	– charakteryzuje problemy polityki bezpieczeństwa socjalnego	– wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym pełnią ruchy obywatelskiego sprzeciwu i emancypacji	– wyjaśnia, dlaczego populizm stanowi zagrożenie dla demokracji – wyjaśnia, na czym polega marketing polityczny	– ocenia metody, jakimi partie polityczne walczą o elektorat, według standardów demokracji

	– wymienia metody walki partii politycznych o elektorat – podaje przykłady łamania zasad i procedur demokratycznych w życiu publicznym – w państwie, społeczności lokalnej i życiu szkoły	– przedstawia sposoby, jakimi partie polityczne walczą o elektorat – charakteryzuje, na czym polega kampania pozytywna i negatywna	– charakteryzuje działalność państwa opiekuńczego i liberalnego w zakresie polityki bezpieczeństwa socjalnego	– charakteryzuje zasady postępowania polityka, który chce odnieść sukces	
Patologie życia publicznego	– wymienia zagrożenia demokracji – wymienia patologie życia publicznego – charakteryzuje wybraną patologię życia publicznego	– charakteryzuje zagrożenia demokracji (dyktatura większości, demokracja narzucona, problemy ekonomiczne) – charakteryzuje patologie życia publicznego (np. korupcja, nepotyzm, klientelizm)	– omawia na przykładach patologie życia publicznego – przedstawia sposoby zwiększania poziomu partycypacji – przedstawia najbardziej zauważalne zagrożenia demokracji w Polsce	– wyjaśnia, dlaczego patologie życia publicznego wpływają destrukcyjnie na życie publiczne – wyjaśnia, dlaczego podejmowanie decyzji na drodze większości może stanowić zagrożenie dla demokracji	– wyjaśnia, dlaczego tak wielu obywateli nie uczestniczy w życiu politycznym – ocenia skutki patologii władzy